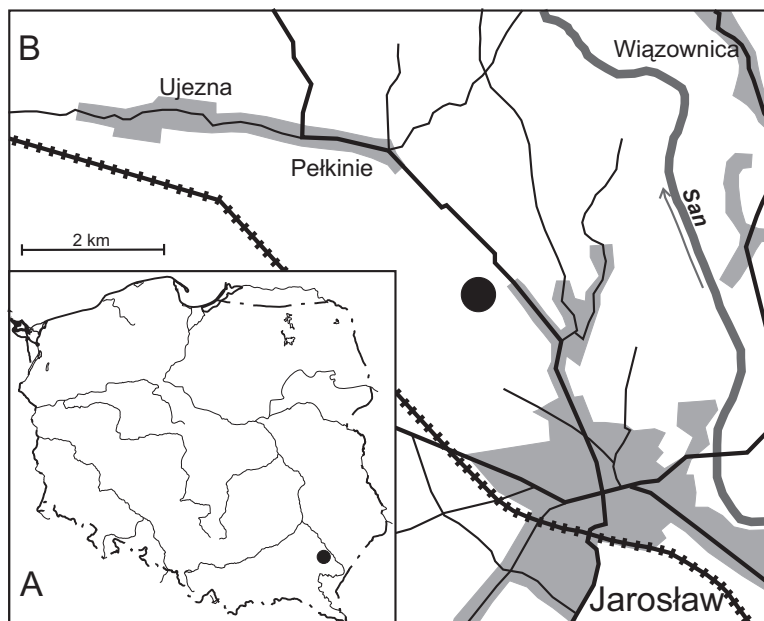

NOTATKI BOTANICZNE

***Alopecurus myosuroides* (Poaceae) – gatunek nowy dla flory Kotliny Sandomierskiej**

Alopecurus myosuroides Huds. (wyczyńiec polny) pochodzi z obszaru śródziemnomorsko-irano-turańskiego (ZAJĄC 1979, 1987). Aktualnie gatunek ten występuje w Europie, południowo-zachodniej, środkowej i wschodniej Azji, północnej Afryce, Australii i na Nowej Zelandii oraz w Ameryce (CLARKE 1980; HULTÉN & FRIES 1986; JEHLÍK i in. 1998; SHENGLIAN & PHILLIPS 2006; CRINS 2007). W Polsce roślina ta jest antropofitem, zaliczanym do grupy archeofitów (ZAJĄC 1979), przy czym jego pojawy w niektórych częściach naszego kraju mają jedynie efemeryczny charakter (RUTKOWSKI 2003). Dokładne rozmieszczenie tego gatunku na terenie naszego kraju jest nadal niewystarczająco poznane. Wiele informacji na temat występowania *A. myosuroides* zestawili w ostatnim czasie DAJDOK i SZCZĘŚNIAK (2009). W Polsce wyczyńiec polny występuje głównie na niżu. W górach znany jest

Ryc. 1. Lokalizacja nowego stanowiska *Alopecurus myosuroides* Huds. w Polsce (A) i w okolicy Jarosławia (B)

Fig. 1. Localization of the new station of *Alopecurus myosuroides* Huds. in Poland (A) and in the area of Jarosław (B)

ze stanowisk zlokalizowanych na Pogórzu Kaczawskim (KWIATKOWSKI 2006) i Przedgórzu Sudeckim (DAJDOK i SZCZEŚNIAK 2009). Z informacji zawartych w polskiej literaturze botanicznej oraz w bazie ATPOL wynika, że jego występowania nie stwierdzono jak dotąd ani w Kotlinie Sandomierskiej ani na obszarze polskich Karpat. Na terenie naszego kraju *A. myosuroides* jest głównie składnikiem zbiorowisk segetalnych, ale rośnie również na siedliskach ruderalnych (KORNIAK 2003).

W lipcu 2009 r. wyczyńiec polny został znaleziony w Dolinie Dolnego Sanu, w NW części Jarosławia, pomiędzy ulicami Kurhel Pełkiński i Kurhel Pawłosiowski, kwadrat ATPOL **FF 69 00** (kwadrat o boku 2 km – ZAJĄC 1978). Jest to pierwsze jego stanowisko w tej części Polski. Liczebność populacji oszacowana została na ok. 1000 osobników. *Alopecurus myosuroides* występuje tu na sąsiadującym z wilgotną łąką odłogu porolnym, na powierzchni ok. 30 arów (Ryc. 1).

Prawdopodobnie, tak jak w wielu innych rejonach Polski, ziarniaki wyczyńca polnego zostały na to stanowisko zawleczone wraz z materiałem siewnym. Pokrycie tego gatunku na powierzchni zajmowanej przez odłóg jest dość duże. W niektórych jego częściach sięga ono nawet 40%. W fitocenozie z *Alopecurus myosuroides* dominują chwasty polne. W związku z tym, że kilka lat temu zaniechano uprawy, zaznacza się tu również udział gatunków ruderalnych. Płat, w którym występuje wyczyńiec polny został udokumentowany w postaci zamieszczonego poniżej zdjęcia fitosocjologicznego.

Data: 23.VII.2009; współrzędne geograficzne (WGS 84): 50°02'45,6"N 22°39'17,3"E; pow. zdj.: 40 m²; pokrycie warstw: C – 70%, D – 0%; liczba gatunków w zdjęciu: 20.

ChO. *Centaurealia cyani*: *Avena fatua* 2, *Papaver rhoeas* 1, *Bromus secalinus* +, *Apera spica-venti* 2, ChO. *Polygono-Chenopodietalia*: *Alopecurus myosuroides* 3, *Chenopodium album* 2, ChO. *Sisymbrietalia*: *Epilobium ciliatum* 1, *Coryza canadensis* +, *Lactuca seriola* +, *Lepidium ruderales* +, ChCl. *Stellarietea mediae*: *Fallopia convolvulus* 3, *Matricaria maritima* subsp. *inodora* 1, *Myosotis arvensis* 1, *Stellaria media* +; Inne: *Cirsium arvense* 2, *Polygonum persicaria* 2, *Triticum aestivum* 2, *Arrhenatherum elatius* +, *Campanula patula* +, *Galium aparine* +, *Chenopodium pedunculare* +.

Pomimo istnienia w okolicy wielu potencjalnie dogodnych dla tego gatunku siedlisk oraz specjalnych poszukiwań nie udało się znaleźć dalszych stanowisk wyczyńca polnego.

Jak wskazują dane literaturowe, *Alopecurus myosuroides* wykazuje właściwości inwazyjne w znacznej części swojego antropogenicznego zasięgu (TOKARSKA-GUZIŁ 2003, 2007). W Polsce nie jest on uważany za gatunek inwazyjny, niemniej w niektórych rejonach zaobserwowano w ostatnim czasie stopniowe powiększanie arealu jego występowania (por. KORNIAK & SZUBSTARSKI 2001; KORNIAK 2007; DAJDOK & SZCZEŚNIAK 2009).

Materiał zielnikowy został zdeponowany w Herbarium Instytutu Botaniki UJ (arkusze: KRA 361533, KRA 361548).

Summary. *Alopecurus myosuroides* (Poaceae) – the species new to the flora of the Kotlina Sandomierska Basin. *Alopecurus myosuroides* Huds. is a plant species of Mediterranean – Irano-Turanian origin. In Poland it is regarded as an archeophyte occurring in the segetal communities more frequently than in ruderal ones. Its distribution in the area of our country is still scantily known. In July 2009, the new locality of *A. myosuroides* was found in Jarosław (Lower San River Valley) – square of the ATPOL grid: FF 69. It is the first locality of blackgrass in the Kotlina Sandomierska Basin. The species occurs here in a fallow and is accompanied mostly by the segetal weeds representing the *Stellarietea mediae* class.

LITERATURA

- CLARKE G. C. S. 1980. *Alopecurus* L. – W: T. G. TUTIN, V. H. HEYWOOD, N. A. BURGESS, D. M. MOORE, D. H. VALENTINE, S. M. WALTERS, D. A. WEBB (red.), *Flora Europaea* **5**, s. 241–243. Cambridge University Press, Cambridge.
- CRINS W. J. 2007. *Alopecurus* L. – W: M. E. BARKWORTH, K. M. CAPELS, S. LONG, L. K. ANDERTON & M. B. K. PIEP (red.), *Flora of North America* **24**: 780–788. Oxford University Press, New York – Oxford.
- DAJDOK Z. & SZCZEŚNIAK E. 2009. Występowanie *Alopecurus myosuroides* (*Poaceae*) na obszarach rolnych okolic Gilowa na Przedgórzu Sudeckim. – *Fragm. Flor. Geobot. Polonica* **16**(2): 237–248.
- HULTÉN E. & FRIES M. 1986. *Atlas of North European vascular plants. North of the Tropic of Cancer*. **1–3**. s. 1172. Koeltz Scientific Books, Königstein.
- JEHLÍK V., KROPÁČ Z., LHOTSKÁ M., HEJNÝ S., KOPECKÝ K. & SVOBODOVÁ Z. 1998. Speciální část: *Alopecurus myosuroides* Huds. – W: V. JEHLÍK (red.), *Cizí expanzivní plevele České republiky a Slovenské republiky*, s. 123–133. Academia, Praha.
- KORNIĄK T. 2003. Synanthropic grass species in Poland. – W: L. FREY (red.), *Problems of grass biology*, s. 189–200. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- KORNIĄK T. 2007. Występowanie *Alopecurus myosuroides* (*Poaceae*) na Równinie Sępopolskiej. – *Fragm. Flor. Geobot. Polonica Suppl.* **9**: 3–9.
- KORNIĄK T. & SZUBSTARSKI P. 2001. *Alopecurus myosuroides* (*Poaceae*) in cultivated fields of north-eastern Poland. – W: L. FREY (red.), *Studies on grasses in Poland*, s. 229–233. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- KWIATKOWSKI P. 2006. Current state, separateness and dynamics of vascular plant flora of the Góry Kaczawskie (Kaczawa Mountains) and Pogórze Kaczawskie (Kaczawa Plateau). *Distribution atlas of vascular plants*. s. 467. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- RUTKOWSKI L. 2003. Lowland grasses in Poland. – W: L. FREY (red.), *Problems of grass biology*, s. 83–94. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- SHENGLIAN L. & PHILLIPS S. M. 2006. *Alopecurus* L. – W: Z. Y. WU., P. H. RAVEN & D. Y. HONG (red.), *Flora of China* **22** (*Poaceae*), s. 364–366. Science Press and Missouri Botanical Garden Press, Beijing, St. Louis.
- TOKARSKA-GUZIĄK B. 2003. Grasses as invasive plants. – W: L. FREY (red.), *Problems of grass biology*, s. 125–142. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- TOKARSKA-GUZIĄK B. 2007. Trawy inwazyjne. – W: L. FREY (red.), *Księga polskich traw*, s. 361–387. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – *Wiad. Bot.* **22**(3): 145–155.
- ZAJĄC A. 1979. Pochodzenie archeofitów występujących w Polsce. – *Rozpr. hab. Uniw. Jagiell.* **29**: 1–213.
- ZAJĄC A. 1987. Studies on the origin of archaeophytes in Poland. Part III. Taxa of Irano-Turanian, Euro-Siberian-Irano-Turanian and Mediterranean-Irano-Turanian origin. – *Zesz. Nauk. Uniw. Jagiell., Pr. Bot.* **15**: 93–129.

AGNIESZKA NOBIS, *Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński, ul. Kopernika 27, PL-31-501, Polska; e-mail: agnieszka.nobis@wp.pl*

Przyjęto do druku: 25.02.2010 r.